

БӨЛІМ: БАСТАУЫШ СЫНЫП

Жалаң және жайылма сөйлемЖАРИЯЛАНДЫ
09.03.2018СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/25213/>

АННОТАЦИЯ / АҢДАТПА

Муталиева Асия

Жалаң және жайылма сөйлемдер – сөйлемнің құрылымдық түрлері. Олар сөйлем мүшелерінің құрамы мен ойды білдіру ерекшеліктеріне байланысты ажыратылады. Толығырақ түсіндірейін:

Жалаң сөйлем

Жалаң сөйлем тек тұрлаулы мүшелерден (бастауыш пен баяндауыштан) тұрады. Мұндай сөйлемде қосымша тұрлаусыз мүшелер (анықтауыш, толықтауыш, пысықтауыш) болмайды. Жалаң сөйлем қысқа әрі нақты ойды білдіреді.

Мысалдар:

- Қар жауды. (бастауыш – «қар», баяндауыш – «жауды»)
- Әкем келеді.
- Күн жылы.

Құрылымдық ерекшеліктері:

1. Сөйлем мүшелері аз.
2. Қосымша ойды тарқататын тұрлаусыз мүшелер жоқ.
3. Жалаң сөйлем әдетте хабарлау немесе сұрау мақсатында қолданылады.

Жайылма сөйлем

Жайылма сөйлемде тұрлаулы мүшелермен бірге тұрлаусыз мүшелер де (анықтауыш, толықтауыш, пысықтауыш) болады. Бұл сөйлемнің мазмұны кеңейіп, ой тереңдей түседі.

Мысалдар:

- Қалың қар жауды. («қалың» – анықтауыш)
- Әкем ертең жұмысқа келеді. («ертең» – пысықтауыш, «жұмысқа» – толықтауыш)
- Бүгін ауа райы өте жылы болды. («бүгін» – пысықтауыш, «өте» – пысықтауыш, «жылы» – баяндауышты толықтырып тұр)

Құрылымдық ерекшеліктері:

1. Жайылма сөйлемде тұрлаулы мүшелерден басқа сөйлемнің мағынасын нақтылайтын тұрлаусыз мүшелер болады.
2. Сөйлем мазмұны бай әрі күрделірек.
3. Жайылма сөйлем ойды түсіндіру немесе толық ақпарат беру мақсатында қолданылады.

Салыстыру

СИПАТЫ	ЖАЛАҢ СӨЙЛЕМ	ЖАЙЫЛМА СӨЙЛЕМ
Мүшелер саны	Тек тұрлаулы мүшелерден тұрады	Тұрлаулы және тұрлаусыз мүшелер болады
Құрылымы	Қысқа, нақты	Күрделі, толық
Мысал	Балалар келді.	Балалар мектепке таңертең келді.

Тапсырма (практика үшін):

Берілген сөйлемдерді жалаң немесе жайылма екенін анықтаңыз:

1. Аспан ашық.
2. Сыныптағы оқушылар сабаққа дайындалды.
3. Қызыл гүлдер жайқалып тұр.

4. Кітаптар сөреде тұр.
5. Ай жарқырады.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.